

TRYGG OCH SÄKER FÖRSKOLA OCH SKOLA

Sveriges Skolledares ställningstaganden i frågor kopplade till trygghet, säkerhet, brottsförebyggande och brottsbekämpande uppgifter.

Inledning

Som ordförande för ett fackförbund ligger arbetsmiljöfrågorna mig varmt om hjärtat. Att behöva se barn, elever och personal som får sin trygghet raserad genom hot och våld berör mig mycket illa. För närvarande pågår ett arbete med att öka förskolors och skolor beredskap för att förebygga allvarliga våldssituationer, och det tycker jag i grunden är bra.

Men att också ge förskolan och skolan ett breddat ansvar för det generella brottsbekämpande arbetet i samhället ser jag dock är en ambition som kommer med en del fallgropar. Alla nya uppdrag tar också tid, tid som skolledare generellt har brist på. Vi vet att det finns ett tydligt samband mellan chefers organisatoriska förutsättningar och verksamheternas resultat och kvalitet. Vissa reformer kan även ha baksidan att de ökar rektorers utsatthet. Att även uppmärksamma skolledarnas behov när nya reformer implementeras är därför helt nödvändigt.

Här tydliggör vi våra ståndpunkter och sätter uppgifterna kopplade till säkerhet, brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete i ett sammanhang. Skriften avslutas med ett antal råd som lyfter vikten av ett väl fungerande arbetsmiljöarbete för skolledare.

Målet är att kunna påverka utvecklingen och bidra till en bättre verksamhet, mer hållbara skolledaruppdrag och ett mer attraktivt skolledaryrke.

Ann-Charlotte Gavelin Rydman
Förbundsordförande, Sveriges Skolledare

Sveriges Skolledares förslag:

- ➔ Rektor har fått flera nya ansvarsområden kopplade till det brottsförebyggande arbetet. Alla nya uppdrag som åläggs skolledare måste föregås av en riskbedömning, analys av resurssättning och av utbildning i enlighet med gällande lagstiftning. Staten och huvudmannen bör tillföra särskilda medel för att säkerställa utbildning, tekniska lösningar, generell säkerhetskompentens och juridiskt stöd kopplat till uppgifterna. Rektors kärnuppdrag får inte äventyras.
- ➔ Staten bör göra en samlad översyn av regleringen kring säkerhetsrelaterade uppgifter i skollag, arbetsmiljölagen och lag/förordning om totalförsvaret och höjd beredskap, i syfte att undvika dubbelregleringar och otydlighet. Staten måste också tydliggöra fristående huvudmans ansvar vid fredstida kriser och vid höjd beredskap.
- ➔ Ansvar för att anmäla brott och lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter riskerar att utsätta rektor för repressalier. Det kan aldrig accepteras att skolledare ska utsättas för hot, våld eller allvarliga påtryckningar. Skolhuvudmän behöver fastställa rutiner som gör att alla incidenter anmäls till Polisen och Arbetsmiljöverket.
- ➔ Staten bör överväga att ändra rektors uppgiftslämnarskyldighet i lagen om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna, till en motsvarande möjlighet. Genom en sådan förändring säkerställs ett utrymme för rektors professionella bedömning och fokus flyttas från repressiva åtgärder till stöd och hjälp grundat på omsorg om barnets/elevens välfärd i enlighet med förskolans och skolans värdegrund.
- ➔ Politiker på lokal nivå måste i ökad utsträckning ta ansvar för hur de agerar och uttalar sig för att inte skapa eller underblåsa konflikter som kan resultera i att tjänstemän hamnar i ett utsatt läge. Om sådant ändå sker måste huvudmannen kliva in och ta ansvar för situationen.
- ➔ Reformen på skolområdet behöver följa realistiska tidsplaner och föregås av konsekvensanalyser och stöd till dem som ska implementera de nya reglerna.

Bakgrund

Skolledarens ansvar för att förskolan och skolan är en trygg och säker arbetsplats för såväl barn/elever som anställda är en självklar del av uppdraget. Ansvaret skrivs tydligt fram i både skollag och arbetsmiljölag och arbetet följs upp och granskas av både Skolinspektionen och Arbetsmiljöverket. Inom Skolinspektionen finns även Barn- och elevombudet, en funktion med särskilt ansvar för att tillse att landets skolor följer skollagens skrivningar gällande att förebygga och motverka kränkande behandling.

Från den 1 juli 2025 gäller ett nytt kapitel i skollagen, kapitel 6a Säkerhetsarbete i brottsförebyggande syfte. Där regleras att alla förskolor och skolor ska ha en beredskapsplan och ett löpande beredskapsarbete för att förebygga allvarliga våldssituationer, exempelvis händelser med väpnat våld. Alla förskolor och skolor ska också vidta åtgärder för att obehöriga inte ska ges tillträde när verksamheten pågår. I lagstiftningen pekas huvudmannen ut som ansvarig för att tillse att regleringen åtföljs. Med stor sannolikhet delegeras uppgifterna till tjänstemannaorganisationen och i slutänden till rektor/biträdande rektor.

I samma lagstiftning ges rektor skyldighet att polisanmäla brott som kan misstänkas ha begåtts av någon som är elev och som har skett i samband med verksamheten, men också möjlighet att avstå från att anmäla om övervägande skäl talar emot en anmälan. Rektor ges också möjlighet att under vissa förutsättningar besluta att väskor eller andra föremål som elever har med sig till skolan får undersökas, exempelvis om det är befogat för att upprätthålla säkerheten.

Parallellt med denna lagstiftning infördes under 2025 även en lag som reglerar rektorers skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna (2025:170). I lagen regleras att rektor på begäran, men också på eget initiativ, ska lämna ut uppgifter som kan bedömas behövas i brottsbekämpande verksamhet. Lagen är ny men sannolikt kan det komma att handla om uppgifter om en elevs skolnärvaro, beteende, umgänge eller direkta brottsplaner. Om det finns en bestämmelse om sekretess som är tillämplig på uppgiften och övervägande skäl talar för att uppgiften inte ska lämnas ut, kan rektor avstå.

Att säkerställa utbildning för barn och elever är en viktig del av Sveriges totalförsvar. Förskola och skola bedöms därför vara samhällsviktiga verksamheter och landets kommuner har ansvar för att förbereda sig för att kunna bedriva förskole- och skolverksamhet även under kriser och vid höjd beredskap. Detta innebär en hel del ansvar och specifika uppgifter för skolledare. I takt med det försämrade säkerhetsläget och ett ökat samhälleligt fokus på att förhindra och lagföra brottslighet har alltså skolans roll och ansvar såväl tydliggjorts som breddats. Detta får effekter på alla som arbetar i verksamheten, inte minst för skolledare på alla nivåer.

Sammantaget gäller att flertalet reformer som implementeras eller planeras genomföras innehåller förslag som medför ett ökat ansvarsområde för rektor. Detta i en verklighet där vi vet att rektor regelmässigt arbetar mer än heltid och allt för sällan har möjlighet att kompensera sig för den arbetade tiden, vilket leder till bristande förutsättningar för återhämtning. Vi ser också en fortsatt hög omsättning på skolledartjänster, något som tyder på att förutsättningarna att göra ett bra arbete sviktar. Sveriges Skolledare ser dessutom en ökad tendens att politiker vill reglera förskolans och skolans verksamhet ned på en ny detaljnivå, vilket lämnar begränsat utrymme för skolledares professionella bedömningar.

Tyvärr ser vi också en oroande trend mot en växande hotbild mot våra medlemmar. De nya uppdragen riskerar att bidra till denna utveckling.

1

Skolledarens ansvar för och förutsättningar att säkerställa en god arbetsmiljö för barn, elever och personal fri från kränkningar, hot och våld.

1.1 Auktoritet är något man vinner genom kunskap och professionalitet

Förskolan och skolan ska vara en trygg och säker plats för barn och elever och dess verksamheter ska präglas av studiero i avseendet att undervisningen är strukturerad och varierad och att alla barn och elever som behöver det tillförsäkras relevant stöd. Verksamheterna ska även vara säkra arbetsplatser och olyckor och tillbud ska rapporteras. Om detta fallerar riskerar vi både att måluppfyllelsen sjunker samt att skolans attraktivitet som arbetsplats minskar. I förbundets yrkesetik framhålls skolledarens ansvar för detta tydligt.

En trygg och säker förskola och skola bygger dels på att skolledare har nödvändig kunskap, förutsättningar och resurser för uppdraget, men också att det finns en grundläggande tillit till yrkeskårens professionella bedömningar. Den auktoritet som är nödvändig för att nå framgång i yrket som lärare eller skolledare är något man vinner, inte något man tilldelas. Det är därför viktigt att alla skolans professioner återkommande har möjlighet att reflektera kring, samtala om och träna på svåra situationer och utmaningar i de respektive yrkesrollerna.

1.2 Förenklade lösningar på komplexa problem hjälper ingen

Det finns flera exempel idag på grovhuggen och även populistisk retorik där röster vill göra gällande att stramare regler och likriktning skulle förbättra lärares möjligheter att bedriva undervisning. Det handlar om icke vetenskapligt grundade förslag som snarast riskerar att bakbinda skolledare och lärare. Sveriges Skolledare hävdar tvärtom att professionell auktoritet inte på något sätt står i motsatsförhållande till en samverkan där barn och elever visas respekt och ges inflytande i paritet med deras ålder och mognad. Elevdelaktighet är inte ett sätt att slippa undan ansvar utan tvärt om att säkerställa att målen för utbildningen nås.

Sveriges Skolledare motsätter sig att politiska förslag med förenklade lösningar på svår problematik ska införas brett utan hänsyn till lokala behov eller förutsättningar. En alltför alarmistisk politik riskerar att rubba balansen mellan lagens krav och yrkesetikens principer. Fokus hamnar på synliga insatser medan det långsiktiga och ofta osynliga arbetet trängs undan. För att skapa trygghet och studiero på riktigt krävs ett aktivt relationsskapande arbete i förskolan och skolan, byggt på en inkluderande och relationellt stark skolmiljö. Istället för symbolpolitiska förbud behöver skolledare ett starkt yrkeskopplat mandat att leda sin verksamhet kombinerat med utrymme för lokala anpassningar i tillämpningen. Barns och elevers bästa på lång sikt måste vara utgångspunkten för alla insatser, inget annat.

2

Skolledarnas ansvar för och förutsättningar att hantera skolans uppdrag gällande det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet.

2.1 Utbildningen är den bästa förebyggande insatsen

Förskolans och skolans grundläggande uppgift är att utbilda och fostra barn och ungdomar. Det brottsförebyggande arbetet ska i första hand ses som en följd av detta huvuduppdrag. Det bästa långsiktiga skyddet mot kriminalitet är att hålla fast vid kärnuppdragen undervisning, värdegrund och demokratisk fostran. Alla beslut om nya uppdrag eller breddat ansvar för förskolans och skolans personal måste vägas mot nyttan av att istället lägga resurserna på högre kvalitet i kärnuppdraget. En urholkning av förskolans och skolans möjligheter att ge barn och elever en god och likvärdig utbildning ligger inte i vare sig barns/elevs eller samhällets intresse.

2.2 Nya brottsbekämpande uppdrag riskerar att förskjuta tyngden i skolledares uppdrag

Kärnan i rektors och andra skolledares uppdrag är att leda och kvalitetssäkra utbildningen. Ett vidgat brottspreventivt uppdrag riskerar att förskjuta tyngdpunkten i arbetet bort från det pedagogiska ledarskapet. Att vara skyldig att polisanmäla brott, hantera väskkontroller, säkerställa att obehöriga inte vistas på arbetsplatsen och andra uppgifter kopplade till kontroll och övervakning kan lika gärna, och ofta bättre, utföras av andra och får inte tillåtas konkurrera ut det undervisningsnära ledarskapet.

2.3 Skyldigheter att dela information kan skada förtroendet för skolans personal

Sveriges Skolledare har i många sammanhang kritiserat förslag om att ge skolans rektorer långtgående lagreglerade skyldigheter att utan föregående anmodan dela den information med Polismyndigheten som Polismyndigheten behöver för brottsbekämpningen (Lag 2025:170). Sveriges Skolledare har påpekat svårigheterna för rektorer att göra dessa bedömningar samt att det kan påverka den tillit som nödvändigtvis måste finnas mellan elever och skolans personal.

Förbundet har återkommande hävdade att motsvarande effekt skulle kunna uppnås genom att istället tydliggöra att rektorer har möjlighet att dela nödvändig information och att principen om samtycke lyfts fram som grundläggande. Förbundet menar att denna princip är betydligt bättre anpassad till skolans grundläggande uppdrag. Som lagstiftningen ser ut idag är det bara skolan som åläggs en informationsdelningsskyldighet medan exempelvis socialtjänsten inte har samma krav. Sveriges Skolledare menar att lagstiftaren borde kunna visa samma förtroende för skolans verksamhet.

2

Skolledarnas ansvar för och förutsättningar att hantera skolans uppdrag gällande det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet.

2.4 Oklarheter gällande rätten att söka igenom väskor

Rätten att få söka igenom väskor och andra föremål som eleverna bär med sig är en inskränkning i grundlagsskyddet mot kroppsvisitation. Skolverket försöker beskriva förutsättningar och tillvägagångssätt i sitt stödmaterial. Sveriges Skolledare får många frågor gällande detta från medlemmar och gör bedömningen att det är ett relativt komplicerat område med många svåra avvägningar. Till dess att tolkningen av lagstiftningen har förtydligats genom exempelvis vägledande domar, uppmanar Sveriges Skolledare medlemmarna att begära specifik vägledning från huvudmannen.

2.5 Risker för ökat våld riktat mot rektor

Sveriges Skolledare ser med oro på att nya uppgifter kopplat till disciplinära åtgärder, brottsförebyggande och brottsbekämpande insatser riskerar att öka risken för hot och våld riktat mot skolans personal och mot rektor. Detta är en högst reell risk som behöver analyseras av såväl lagstiftaren som huvudmännen för att kunna hanteras och helst motverkas.

Många huvudmän har upparbetade rutiner för krishantering av olika slag men slående för många av dem är att de saknar rutiner för hur skolledningen ska stöttas. De förväntas, och ska självklart, ta stort ansvar för såväl personal som barn/elever men krav måste också ställas på riskbedömningar, förebyggande insatser och krishantering för skolledarna själva.

Det är också en självklarhet att polisens råd om hur man bör agera vid en akut händelse som omfattar pågående dödligt våld (fly – om du inte kan fly så sök skydd – larma 112) även omfattar skolledare. Krisplaner får aldrig utformas så att de innebär krav på skolledare att agera på ett sätt som hotar den egna säkerheten.

2.6 Kräv utbildning och stöd av expertkompetens

Som fackliga företrädare för landets skolledare kräver Sveriges Skolledare att nya polisliknande arbetsuppgifter inte ska få utföras av medlemmarna utan att det finns tillräckligt juridiskt stöd för insatserna, utbildning för uppgifterna samt tillgänglig stöd från expertkompetens. Om uppgifterna bedöms kunna medföra en ökad hotbild ska det finnas en plan för ett utökat skydd för skolledare kopplat till deras uppdrag. Skolledare får inte utsättas för risker att själva bli anmälda för att ha agerat felaktigt baserat på bristande tydlighet i lagstiftning eller avsaknad av expertstöd.

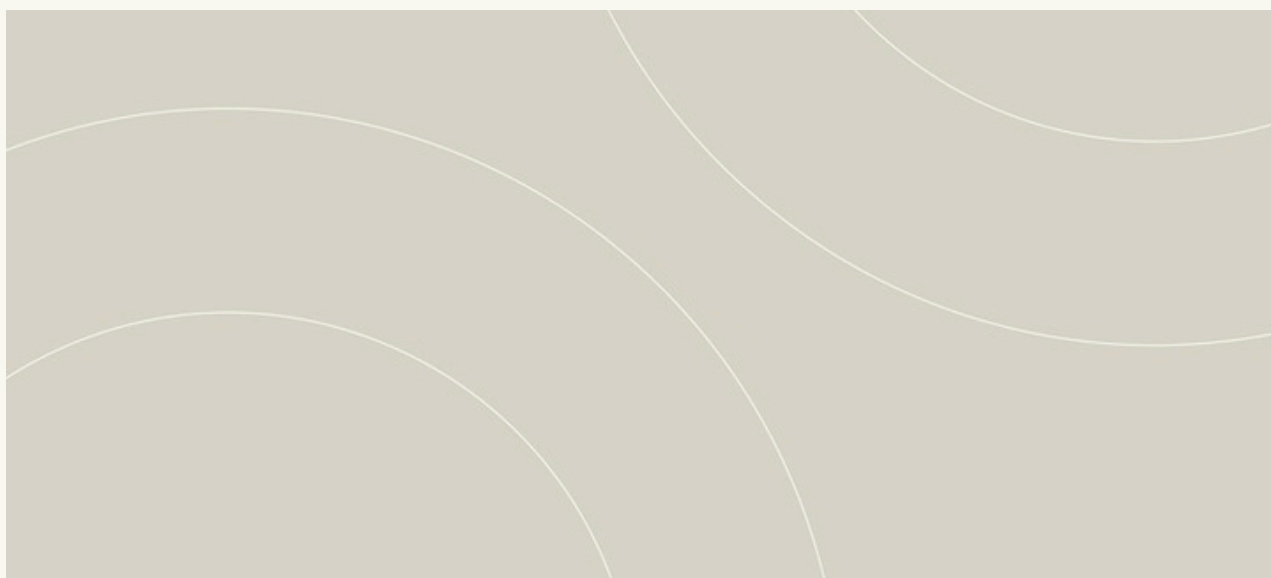
3

Skolans och skolledarens ansvar för och förutsättningar att hantera situationer av allvarlig kris, exempelvis vid skolattacker.

3.1 Skolledare måste kunna kräva kvalitet i politiska processer

Diskussionen om hur tillgängliga skolans lokaler ska vara har växlat från en övertygelse om värdet av en öppen miljö tillgänglig för alla, till att nu fokusera på låsta lokaler med villkorat och övervakat tillträde. En utredning som Skolsäkerhetsutredningen lät genomföra under 2023 visade att en stor andel, ca 30% av de rektorer som svarade saknade en aktuell krisplan för sin skolenhet som inkluderade situationer med väpnat våld. Undersökningen visade också att många skolor saknar larm- eller kommunikationssystem som möjliggör en snabb kommunikation vid krissituationer. Kunskapen om att många verksamheter saknat ett tillräckligt utvecklat och aktivt säkerhetsarbete har alltså funnits under längre tid.

Händelserna i Örebro 2025 satte fart på lagstiftningsarbetet och skollagen utökades med ett nytt kapitel med krav på säkerhetsarbete i brottsförebyggande syfte. Efter en rekordkort implementeringsprocess började det nya säkerhetskapitlet gälla den 1 juli 2025. Ansvar för att säkerställa att lagen följs ligger på huvudmannen. Skolverket har haft regeringens uppdrag att under en mycket pressad tidplan färdigställa ett stödmaterial för huvudmän och skolledare. En så illa planerad process får effekter för de som ska leda verksamheten. Många skolledare har varken fått utbildning eller mer praktiskt stöd för att kunna få fungerande rutiner på plats i tid. Sveriges Skolledare hävdar att dessa nya lagkrav måste följas av konkreta resurser så som utbildning, tekniska lösningar, tillgång till säkerhetspersonal och juridiskt stöd. Att staten och huvudmännen behöver skjuta till särskilda medel för att skolledarna ska kunna utföra de uppdrag som lagstiftningen innebär, särskilt i mindre organisationer med begränsade resurser. Om så inte sker riskerar uppdragen att bli orimliga.

3

Skolans och skolledarens ansvar för och förutsättningar att hantera situationer av allvarig kris, exempelvis vid skolattacker.

3.2 Många frågor kvarstår om hur man får fungerande rutiner överallt.

Den diversifiering som präglar förskole- och skollandskapet i Sverige skapar många frågor om hur den nya lagens krav att förhindra obehöriga personers tillträde till förskole- och skolenheter ska tolkas. En viss frihet lämnas till den lokala huvudmannen att avgöra åtgärder utifrån de lokala förutsättningarna.

Som ansvarig skolledare är det viktigt att så mycket som möjligt har diskuterats på förhand och att det finns ett tydligt mandat för personalen att i en akut situation få avgöra om en person ska betraktas som obehörig och avvisas. Det är också väsentligt att diskutera med skolhuvudmannen om hur eventuella uppkomna luckor i säkerhetsrutinerna ska bedömas och hanteras. Särskilt viktigt är det att ansvaret klargörs för lokaler som samutnyttjas med andra verksamheter dit allmänheten har tillträde.

Hur praxis kommer att utvecklas gällande bedömning av ansvar återstår att se till. Skolinspektionen börjar göra inspektioner med den nya lagstiftningen i fokus.

3.3 Behov av samlad översyn av regleringen av trygghet, säkerhet och beredskap i förskolan och skolan

I sina remissvar framförde Sveriges Skolledare, i likhet med många andra, kritik mot förslaget på nytt säkerhetskapitel i skollagen och menade att ansvaret redan till stora delar framgick av regleringar på arbetsmiljöområdet och att vissa förtydliganden kunde infogas i befintliga kapitel. Lagrådet delade denna uppfattning och rekommenderade regeringen att göra en översyn av reglerna. Regeringen framhållde i att ett specifikt kapitel i skollagen behövdes men lovade överväga en samlad översyn.

Parallellt med att regeringen inför krav på en beredskapsplan för allvarliga våldssituationer och hot om allvarliga våldssituationer bereder man även förslag om en modern krislagstiftning på skolområdet som bl.a. ska reglera skolhuvudmäns ansvar vid fredstida krishändelser och vid höjd beredskap. Dessa arbeten har skett i helt parallella processer. Sveriges Skolledare har ställt krav på att processerna ska samordnas för att undvika otydlighet och dubbelarbete, men regeringen har avvisat dessa krav. I dagsläget finns fortfarande ingen reglering som tydliggör fristående skolhuvudmäns ansvar i händelse av fredstida kriser eller höjd beredskap.

4

Ett förbättrat arbetsmiljöarbete för skolledare redan idag.

Skolverket har tagit fram en vägledning för säkerhetsarbete och hur den nya lagstiftningen kan tillämpas. Du hittar stödmaterialet via länken: [Säkerhetsarbete i brottsförebyggande syfte - Skolverket](#). Sveriges Skolledare har även varit delaktiga i framtagandet av materialet [Förebygg hot och våld på jobbet - Suntarbetsliv](#) som kan användas för att arbeta förebyggande mot hot och våld.

Vägledningar hjälper dock inte alltid, hur väl genomarbetade de än är. Som facklig organisation för landets skolledare kan vi se att lagstiftningar med höga men samtidigt ganska oklara krav, kan leda till fler konflikter. Konflikter kan komma att uppstå såväl mellan barn/elever/vårdnadshavare och förskola/skola som inom förskolans/skolans verksamhet. Konflikter kan, om det vill sig riktigt illa, sluta i arbetsrättsliga åtgärder. För att säkerställa att sådant inte händer vill förbundet trycka på att både skollagen och arbetsmiljölagen medför ansvar som bygger på att erforderlig kompetens, befogenhet/mandat och resurser finns för att kunna bära det ansvaret. Saknas någon eller några delar av de förutsättningarna är det ytterst viktigt att man meddelar det uppåt till sin ledning. Det gäller alla chefsnivåer.

Här nedan listar vi några råd som förhoppningsvis kan vara användbara för lokalföreningens arbete och för skyddsombud. Som medlem kan du alltid kontakta din lokalförening eller förbundets centrala chefsrådgivning om du behöver stöd för hur du ska agera.

Tänk på att nya uppdrag, även de läggs på rektor, alltid måste föregås av en riskbedömning, analys av resurssättning och av utbildning. I riskbedömningen är det också viktigt att analysera hur nya uppdrag påverkar kärnuppdraget och rektors sammantagna arbetsbelastning. Det är viktigt att hålla arbetsmiljöfrågan i fokus.

Det nya säkerhetskapitlet 6a i skollagen lägger till stora delar ansvaret för det förebyggande arbetet på huvudmannen. Om man som ansvarig för en skolenhet upplever att det saknas förutsättningar och stöd att följa lagstiftningen är det viktigt att detta lyfts till huvudmannen, gärna inom ramen för samverkan så att det protokollförs.

De nya befogenheterna att söka igenom väskor innebär inte någon rätt att kroppsvisitera elever. Det är inte heller tillåtet att använda våld eller tvång för att kunna genomsöka väskor. Det som sägs i denna typ av situationer får inte uppfattas som att skolan ställer upp villkor som inte tydligt framgår i skolans ordningsregler.

Då den här typen av aktiviteter lätt kan leda till upprörda känslor är det viktigt att följa de rutiner som Skolverket lyfter fram i sitt stödmaterial och inte lockas att gå längre eller agera ogenomtänkt. Sveriges Skolledare har erfarenhet av att händelser av upplevd kränkning i slutänden kan få arbetsrättsliga konsekvenser för medlemmar.

4

Ett förbättrat arbetsmiljöarbete för skolledare redan idag.

- Ett ansvar för att anmäla brott och lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter riskerar att utsätta rektor för repressalier. Det kan aldrig accepteras att skolledare ska utsättas för hot, våld eller allvarliga påtryckningar. Alla incidenter måste anmälas till såväl skolhuvudman, som Polisen och Arbetsmiljöverket. Det behöver finnas en samlad bild över situationen för att kunna arbeta för förändringar.
- Det förekommer att politiker på lokal nivå agerar och uttalar sig på ett sätt som kan underblåsa en konflikt och som kan resultera i att tjänstemän hamnar i ett utsatt läge. Ett sådant samtalsklimat är direkt kontraproduktivt för såväl skolledarnas arbetsmiljö som deras möjligheter att styra och leda verksamheten mot hög kvalitet. Förekommer sådana tendenser måste huvudmannen kliva in och ta ansvar för att stabilisera läget.
- Krisplaner för exempelvis skolattacker får aldrig utformas så att de innebär krav på skolledare att agera på ett sätt som hotar den egna säkerheten. Polisens råd om hur man ska agera vid pågående dödligt våld omfattar självklart även chefer.

Sveriges Skolledare kommer att följa hur lagstiftningen tillämpas och hur uppföljning och granskning av Skolinspektionen kommer att utvecklas. Förbundet kommer att föra dialog med såväl arbetsgivarorganisationer som nationella politiker och myndigheter för att fortsatt hålla frågan om skolledares arbetsmiljö levande.

Ställningstagandet Trygg och säker förskola och skola är beslutat av Sveriges Skolledares förbundsstyrelse 2025 och är kopplat till mål 2 Hållbar arbetsmiljö samt mål 3 Stark och tydlig profession i förbundets verksamhetsplan.

Läs mer om förbundets politik på webbplatsen, länk i QR-koden.

